

BASICS BEATRIX

Horváth Boldizsár ábrázolásai

Horváth Boldizsár (1822–1898) apja, Horváth József Sopron vármegyéből költözött Szombathelyre. Boldizsár fia a Szombathelyi Premontrei Gimnáziumban tanult. 1843-ban fejezte be tanulmányait a Győri Királyi Jogakadémián és szombathelyi polgár lett, majd a városi közgyűlés külső tanácsossá és mezei rendőrkapitánnyá választotta. Az 1843–1844. évi pozsonyi országgyűlésen az országgyűlési ifjak körében volt jelen. 1845-ben Szombathely város főjegyzőjévé és levéltárnokává, 1848. június 23-án a szombathelyi kerület országgyűlési képviselőjévé választották, és jegyzőjeként mindvégig részt vett az első népképviselői országgyűlés munkájában. 1853-tól Battyány Fülöp herceg körmendi uradalmának jogtanácsosa volt.¹

1861-ben, majd pedig 1865-ben is országgyűlési képviselőként dolgozott. Deák híveként és munkatársaként tevékeny szerepet játszott a kiegyezés előkészítésében. Erről érdekes adalékokat olvashatunk emlékirataiban.² Ebből ismerhetjük meg annak a történetét is, milyen okból, miért nem akarta elvállalni az Andrássy-kormányban az igazságügyminiszteri posztot. Megbízatásának végéről így írt Kármán Elemér nekrológja: „*Minthogy belátta, hogy terveit óhajta szerint meg nem valósíthatja, s minthogy a hatalomhoz különben sem ragaszkodott soha, 1871 május 16-án lemondott. Lemondásakor*

a valóságos belső titkos tanácsosi cízzel és a Lipót-rend nagykeresztjével kínálták meg, de ő egyiket sem fogadta el, részint mert puritán jellemével és polgári elveivel ellenkezett minden kitüntetés, mi egyik polgárt külső jellel a másik fölé emel, részint mert közjogi sérelemnek tartá a rendjelek közösségét Ausztriával. Nyugdíjat sem fogadott el az államtól. Egyetlen cím, a melyet viselt, a budapesti kir[ályi] tud[udomány] egyetem doktori címe volt.”³

1861-ben az MTA levelező, 1868-ban pedig tiszteletbeli tagjává választották. 1871 és 1877 között a Magyar Földhitel Rt. elnöke, és a politikai élettől 1892-ben történt visszavonulásáig országgyűlési képviselő volt. Gyermekai közül Jenő a Budapesti Királyi Tábla tanácselnöke lett; Gizella Eötvös Loránd báróhoz; Emília Láng Lajos egyetemi tanárhoz, a képviselőház alelnökéhez; Irma pedig Radisics Jenőhöz, az Országos Iparművészeti Múzeum igazgatójához ment feleségül.

Emlékiratait olvasva tisztessége, egyenessége, szakmai rátermettsége, emberismerete, puritán életmódja bontakozik ki előttünk. Aprólékosan pontos, mindenre kiterjedő, mindenkiről gondoskodó végrendelete jól tükrözi személyiségének értékeit. Nekrológiának írója is kiválóan foglalta össze mindezt: „*Igazságszeretet és lelkiismeretesség, puritán és tiszta lélek, mindenki iránt résztvevő jóság és gyengéd, finom modor voltak jellemének tündöklő vonásai. Mindenben s mindenkitől az igazat várta, s az igazat mondta mindenkinek. Lel-*

1 Tilcsik György: Egy csizmadiamester karrierje a reformkori Szombathelyen. = Vasí Honismereti és Helytörténeti Közlemények, 1999. 1. sz. 8–23. p.

2 Horváth Boldizsár: Emléktöredékek köz- és magánéletéből. S. a. r. Cieger András, Matolcsi Réka. Bp., 2021. 137 p. (Jogtörténeti értekezések; 52.)

3 Kármán Elemér: Horvát Boldizsár, 1822–1898. = Vasárnapi Újság (továbbiakban: VÚ), 1898. nov. 6. (továbbiakban: Kármán, 1898.) 779. p.

kiismeretessége még legközelebbi családtagjai iránt is egész az aprólékosságig ment; semmi se volt oly távol tőle, mint a kapaszkodás és a külső díszelgés, melyet minden-kiben megvetett.”⁴

Horváth Boldizsár ábrázolásai között találhatunk szobrokat, olajfestményeket, grafikákat és fényképeket. A grafikák legtöbbje valamilyen kiadvány, folyóirat illusztrációja, a fényképek közül is többet sajtóillusztrációként használtak fel másodlagosan.

Than Mór (1828–1899) két festmény-portréja (1–2. színes képtábla) számos részletében egyezik: mindkettő derékkép, az arc jellemzése, a beállítás azonos, a háttér semleges, csak az öltözék különbözik. Azon a képen, amelynek 1880-as keletkezési évét ismerjük, fekete öltönyben, fehér ingben és csokornyakkendőben látható Horváth Boldizsár, a másikon, amely minden bizonnyal ugyancsak ebben az időben keletkezhetett, díszmagyarban jelenik meg. 1880 után Than – már túl a nagy falképmegbízásokon – leginkább portrékat festett, és csakúgy, mint hozzá hasonló helyzetben lévő modellje, pályája csúcsán állt.⁵

A grafikák és fényképek több esetben is összekapcsolódnak: egy–egy fénykép mintául szolgálhatott grafikához, egy–egy grafika fénykép reprodukciója pedig szintén megjelenhetett illusztrációként. A Magyar Nemzeti Múzeum 1861. évi fényképének készítője ismeretlen, s ha a korban hozzá legközelebb álló Marastoni litográfiával, vagy Barabás Miklós 1867. évi kormánycsoportképével összehasonlítjuk, jól érzékelhető, hogy a grafikák mennyit finomítottak

a fénykép realizmusán, jóllehet ugyanazokat az arcvonásokat láthatjuk.⁶

Marastoni József (1834–1895) kőrajzát az „Ország Tükre” című folyóirat 1864. április 11-ei száma a címlapon közölte.⁷ Erdélyi Mór fényképét a „Vasárnapi Újság” 1898. évi nekrológja használta fel, Ellinger Ede egészalakos és mellkép formátumú fotográfiáival együtt, és ugyancsak a nekrológot illusztrálta Borsos József 1867. évi fényképe, valamint egy ismeretlen szerzőjű fotó.⁸

Erdélyi Mór (1866–1934) 1897. évi mellképe az idős Horváth Boldizsár portréja, nem sokkal halála előtt készült, ezt használták a „Vasárnapi Újság” megemlékezésének nyitóképeként. Ellinger Ede (1846–1915) 1880-as évekbeli fotográfiája egészalakos, a stúdió díszletei előtt álló ábrázolt egy asztalon⁹ elhelyezett vastag kötetre támaszkodik, a kép a reprezentatív, hivatalos festményképmások megoldásait követi, mint a korszak fotográfiáinak jelentős része. Ellinger 1871. évi mellképe is megjelent a „Vasárnapi Újság”-ban, illetve két 1867. évi fényképportré: egyrészt Borsos Józsefé (1821–1883), amely miniszteri kinevezése alkalmából született, és amelyen díszmagyarban, gazdagabb műtermi háttérrel látható; a másik portré egy egyszerű mellkép, amely ismeretlen szerző felvétele.

A „Vasárnapi Újság”-ban nem csak halála alkalmával került címlapra portréja –

6 MNM Történeti Fényképtár, 90 x 115 mm, albumin, ltsz.: 6088/1957 Fk.

7 Horváth Boldizsár. = Ország Tükre, 1864. ápr. 11. 121. p.

8 Kármán, 1898. 777–780. p. Megjegyzendő, hogy nekrológja „Horvát”-ként, h betű nélkül említi nevét, amit maga jobban kedvelt egyszerűsége miatt.

9 Ugyanezen műtermi bútordarabra támaszkodik az ülő Horváth Boldizsár Ellinger 1881. évre datált fényképén (Borító B1 kép) is. <http://reali.mtak.hu/2313/> (Megtekintve: 2022. március 20.)

4 Uo.

5 Than Mór: Horváth Boldizsár, Magyar Nemzeti Múzeum (továbbiakban: MNM), olaj, vászon, 79,2 x 63 cm, ltsz.: 1624.; olaj, vászon, 79 x 63 cm, ltsz.: 1985.

Veress Ferenc: Felelős magyar ministerium, 1867

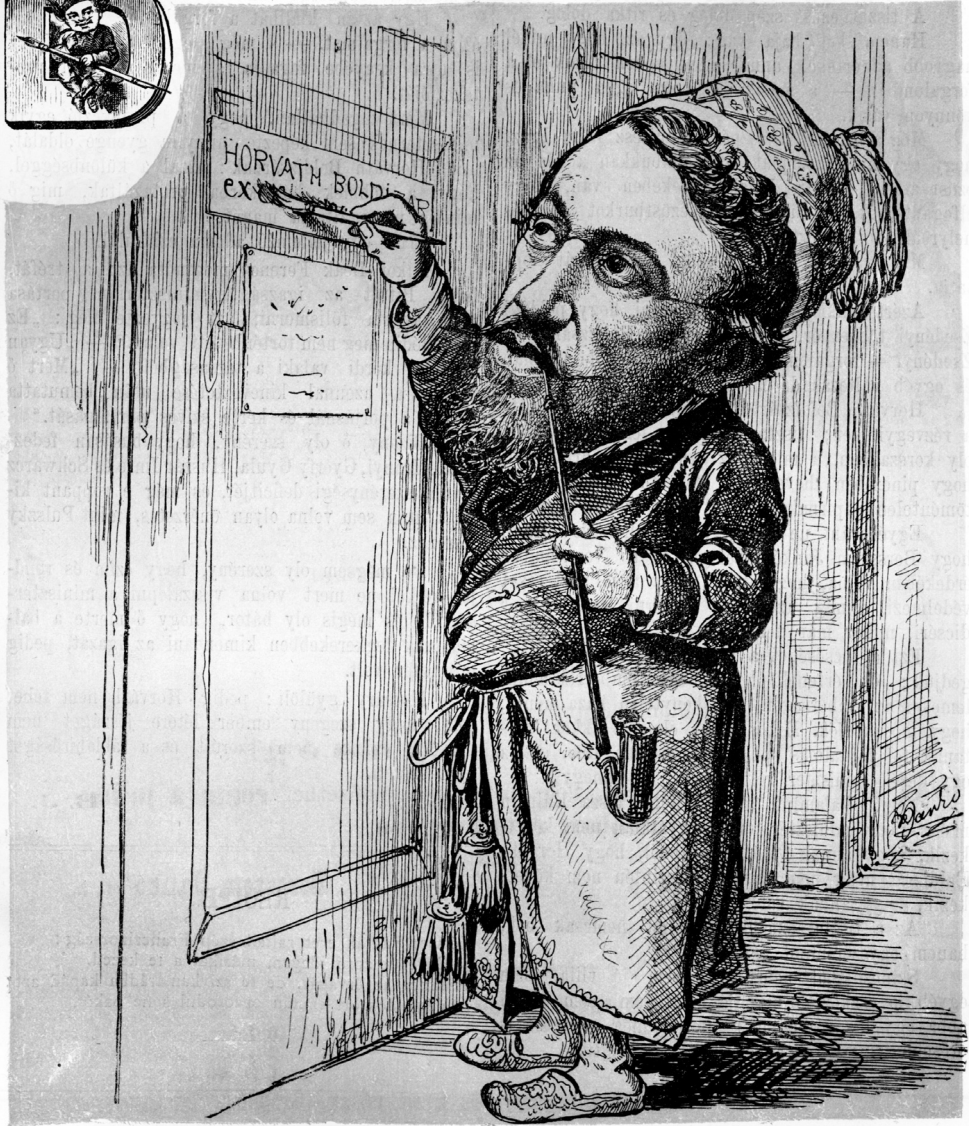
1866-ban a majdani kiegyezés egyik legkiemelkedőbb előkészítőjeként mutatta be a vezércikk: „Az országgyűlés, mely két feliratában a nemzet óhajtságának kifejezést adott a közjogi kérdésben, jelenleg azon pont-hoz jutott, melyben a nyilvános tárgyalásoktól némileg visszavonulva, összes rendezetlen viszonyaink minden kérdésében bizottsági részletes munkálatokkal kell foglalkoznia, hogy a nemzetnek állandó és szerencsés jövőt s szabad politikai fejlődést biztosítson. E bizottságok egyik legnevezetesebbike a »kódifikációval« (törvénykönyv szerkesztésével) van megbízva, s a nemzet törvényhozására váró e munka terén alig várhatunk többet valakitől, mint azon férfitól, kinek arcz-

vonásait ezennel bemutatjuk.”¹⁰ Itt Rusz Károly (1811–1899) fametszete szerepel, a rajzoló személye azonban ismeretlen.

Horváth Boldizsár képe a „Vasárnapi Újság” „Országgyűlési képek” című tudósításában is helyet kapott. Az egészalakos ábrázolás rajzolója és a fametszet készítője Pollák Zsigmond (1837–1912). A tudósítás szövege: „Horváth Boldizsár mind a kormányznak, mind a parlamentnek egyik legkitűnőbb egyéne, egyik legfeltűnőbb jelensége. Kétséget nem szenved, hogy ő mint szónok legnagyobb. Legutóbbi beszéde hatalmas bizonyossága ennek. E beszéddel,

¹⁰ N-gy M-s: Horváth Boldizsár. = VÚ, 1866. jún. 10. 273. p.

BORSSZEM JANKÓ

Jankó János: Horváth Boldizsár

bármely európai parlamentben, ha egy alakuló többség szónoka tartja, kormányt lehet alakítani, ha az ellenzéké: buktatni. Szónoklatának legfőbb ereje szíve melegségében s meggyőződése erélyében van. Nem betanult s mesterkelt rhetor; beszédeiben egész belseje nyilatkozik. Testestől-lelkestől demokrata s a reform embere. ... magasságban egyenesednék föl, bírása előtt, vádlóival szemben. A magyar parlamentben szokatlan modoru beszéd, itt inkább simogatni vagy górombáskodni szokás; ...”¹¹

1867-ben az Andrássy-kormányt ábrázoló csoportképeken is megjelent Horváth Boldizsár portréja. Barabás Miklós (1810–1898) litográfija a legismertebb, ő a portréihoz esetenként korábbi arcképeket használt fel. Horváthé néhány évvel korábbi, Marastoni-féle kőrajzzal rokon leginkább.¹²

Az ifjabb Josef Lanzedelly (1807–1879), a jeles festő és kőrajzoló család tagja szintén korábbi portrékat használt fel az Andrássy-kormány tagjait ábrázoló litográfiáihoz.¹³ Lanzedelly halálzási évét az egyes források különbözőképpen jelölik, a Magyar Nemzeti Múzeum műtárgyadatbázisa, valamint a Royal Collection leltára 1873-at említ, az osztrák gyűjtemények és források viszont az 1879. évi dátumot.

Az Andrássy-kormányt megörökítő, rendhagyó elrendezésű csoportkép Veress Ferenc (1832–1916) munkája, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Gyűjteményében található.¹⁴ A kolozsvári (ma: Cluj-Napoca, Románia) születésű fényképész a várost bemutató, 1869-ben kiadott albumának fénykép illusztrációi közül ez a kép

az egyetlen, amely nem a település építészeti emlékeit ábrázolja.

Horváth Boldizsárt az 1887–1892. évi országgyűlés tagjai között láthatjuk Pollák Zsigmond (1837–1912) Ellinger Ede (1846–1920) fényképe után nyomtatott fametszeten, a két oldalon megjelenő mellképek sorában.¹⁵

A „Borsszem Jankó” 1871. évi július 2-ai címlapján Jankó János (1833–1896) Horváth Boldizsárt ábrázoló karikatúrája a következő szöveggel jelent meg: „Mert tagadhatlan, hogy a protekció egyik miniszternek sem képezte annyira gyenge oldalát, mint Horváth Boldizsárnak: azzal a különbséggel, hogy a többiek hébe-korba protegáltak, míg ő mindig protegáltatta magát. Erről egy jellemző adoma czirkulál.”¹⁶

Horváth Boldizsár legkésőbbi ismert portréja halála évében látott napvilágot, mégpedig a „Vasárnapi Újság” nekrológiájának egyik illusztrációjaként.¹⁷

1901-ben avatták fel szombathelyi, Széll Kálmán úti szobrát (3. színes képtábla), amely Tóth István (1861–1934) szombathelyi születésű, a bécsi akadémián tanult szobrász munkája.¹⁸ Bronz mellszobrát (4. színes képtábla) – amely Zala György (1858–1937) alkotása – a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteménye őrzi.¹⁹ E portrénak családi vonatkozása is van: Láng Lajos, Horváth Boldizsár Emília lányának férje Zala unokatestvére volt.

11 –á–r–: Országgyűlési képek. Horváth Boldizsár. = VÚ, 1869. júl. 11. 380., 381. p.

12 Barabás Miklós: Ilik parlamentáris magyar miniszterium, 1867. MNM, papír, litográfia, ltsz.: 1797.

13 MNM, papír, litográfia, ltsz.: 10408.

14 Ltsz.: 082001.

15 Az 1887–92-iki országgyűlés tagjai. 4. közl. = VÚ, 1889. márc. 31. 204. p.

16 B. J.: Horváth Boldizsár. = Borsszem Jankó, 1871. júl. 2. 814. p.

17 Kármán, 1898. 777. p.; A halott politikusról lásd Klösz György: Horvát Boldizsár a halottas ágyon. = VÚ, 1898. nov. 6. 787. p.

18 Kornis Elemér: Horváth Boldizsár szobra. = VÚ, 1901. okt. 13. 653–654. p.

19 Bronz, 88,5 cm, ltsz.: 52.165, jelzés hátul a kabáton: „Zala György 1893”. 1951-ben került a szobor az MNG gyűjteményébe, átvétel a Parlamenti Múzeumból.

*Than Mór: Horváth Boldizsár
(MNM ltsz.: 1624.)*

Than Mór: Horváth Boldizsár
(MNM ltsz.: 1985.)

*Tóth István: Horváth Boldizsár szobra
(Fotó: Mayer Márk, 2022.)*

*Zala György: Horváth Boldizsár mellszobra
(MNG ltsz.: 52.165.)*